

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS

Toimetuse ja talituse: Suur Karja t. 18. Tallinnas Sealsamas tellimiste wastuwõtmine. Kõnetr. 266 ja 348
Kontor on awatud kella 10—3 p.

Nr. 38

Reedel, 15. detsembril 1922

2. aastakäik

Sisu: Kuidas riik jälle 17 miljonist ilma jäi. — Kriminaalpolitsei ametnik Schultz „agentuurteateid“ korjamas. — Siseministeeriumi kabareest ja kaitsepolitseist. — Laiutatud politsei. — Üks puudulik seadus! — Kuidas lood Baltiski wabasadamaga? — Inglis-Balti laewatehasest. — Kuidas sõjawäe koosseisu „uendatakse“. — Rahwa haridusl. ne edenemine maal. — Kuidas raudteewalitsus Wene monarhistide toetab. — Kuidas meil riigi wargaid kaitstakse. — Hobused siiski wõitnud. — Pöörane nähtus. — Näide asjaajamisest linna ehitusosakonnast. — Awalik küsimus. — Kirjad toimetusele.

UIDAS RIIK JÄLLE 17 MILJONIST ILMA JÄI WOI UIDAS MEIL RIIGIWARANDUSEGA ÜMBER KÄIAKSE.

Meie igapäewase elu askeldustega oleme õnnelikult meie riigi elu wõimsama aastani jõudnud. Tagasi waadates peab aga iga riikliselt mõtleja kodanik tunnistama, et nii mitmedki soowid ja muudatused, mis riigielus hädatarwilikud on olnud, ikkagi teostamata on jäänud.

Kohutaw maksukoorem kipub meid wägisi lämmatama. Walitsus pole leidnud siin midagi vähendada, ennem küll suurendada. Sõjaministeerium, kui kõige kulukam asutus meie riigis, kellele käesolewa aasta ülejääkide realiseerimine rasket peawalu teeb, ei ole heaks arwanud enda 1923. a. eelarwet kitsamatesse piiridesse suruda. Teiselt poolt kipuwad wäärtuslised riigi warandused mööda juhuslisi teesid niisuguste meeste kätte libisema, kes meil riiklise olemasolu heaks midagi teinud ei ole.

Walitsusasutuste waheline side, mis meil algpäewadest peale wõimata madalal astmel seisab, lonkab täies ulatuses edasi: „pahem käsi ei tea, mida parem teeb.“ Hiljuti juhusliselt ilmsiks tulnud keskkütte komitee puude operatsioon illustreerib seda kõige kujukamalt. Raudtee ametkond ei leia wõimalikuks mingisugusel ettekäanel keskkütte komitee kui riiklise asutuse käest puid osta, waid siin peawad agendid appi tulema, kes wahetalituse eest miljonisid wahlert teeniwad.

Mõlema asutuse wahekorrad on niiwõrd „selged“, kui meil välisesitusel diplomaatilised wahekorrad hottentotlastega olla wõiwad. Endise suure Wenemaa majanduselu

praktikas, kus üksikud ametiasutused pea kümne tuhande werstadeka lahutatud, wõisid ju niisugused juhtumised wahest ette tulla, kuid seda ei tohiks meie ametkonnad endale kuidagi lubada, ehk küll meie riigiasutuste asjaajamise wiis ja kord Wene stiilist kuidagi veel wabaneda pole suutnud.

Edasi — omal ajal kuulsuse omandanud „Rewalise“ operatsioon riigi arwel, millele kuni tänini veel õiget kohta pole leitud, on sabapidi lõpmata likwideeritawa kaubaagentuuri operatsioonraamatute kaante wahel kinni jäänud.

Seal ripuwad 36 weoautomobiili, missuguseid tol korral meie sõjawäe õnnistuseks Prantsusmaalt osteti, missugused alles peale sõja lõpu kohale ilmusid.

Pea kolm aastat on nemad endi saatust oodanud. Sõjaministeerium, kes nende automobiilidest huwitatud peaks olema, on nüüd, kus uute muretsemine sealpool päwakorrale kerkinud, erikomisjoni kaudu nendega katseid teinud, ning Miinisadama piirides kõik ratta rummuni ulatawad saue ja liiwa augud masina kahekordse koormatuse all ära proowinud ja otsusele tulnud, et need masinad sõjawäe nõuetele ikkagi täiel määral ei wasta, mille tagajärjel siis ka autoriteetline otsus tehtud sai. Kõik riigiasutused peaksid tulewikus ainult automobiilid firm „Fiad“ muretsema, missugused ainult kõike nõudeid, mida ühele automobiilile ette panna wõib, rahuloldawalt täita suudawad, milline otsus enam kibeda ironiana omal ajal „Rewalise“ kaudu ostetud masinatele tundub. Tekkib küsimus, missuguste tehniliste tingimiste näjal siis

neid automobiile „Rewalise“ kaudu telliti, ja kui neid sõja otstarbeks tol ajal küllalt head arwati olema, kas nemad siis tõesti rahuaja nõuetele sugugi ei wasta? Wõi ol-dakse arwamisel, et sõja otstarbeks „er-sats“ hea küll on, kuna rahuaja nõuded au-tomobiilide suhtes sõjawäe kraami weoks kõrgemal astmel peawad seisma.

Teiseks oleks wäga huwitaw teada saa-da, missuguse kännu taha praegused otsu-sed kolm aastat tagasi pidama jäid, ajal, kui need automobiilid kohale ilmusid ja suur puudus tundus, mille juures ka nende hinnad kaks korda kõrgemad olid kui prae-gu. Siin peegeldub meile wastu jällegi see peaaegu sihikindel saamatus ja mis meie ametiasutuste wahelises läbikäimises õitse-mas, ja millest riik määratud summad kah-ju on saanud, ning ka edaspidi saab, kui siin mitte wastawaid abinõusid tarwitusele ei wõeta. Praegu on wiimane aeg käes neid realiseerida, kui mitte mõne wana rauaga hangeldaja juuti ootama ei taheta jääda.

Riigi waranduse osakond, mille õigusta-tud olemasolu kaubandus-tööstusministeeriumil endalgi selge ei ole, kes wiimasel ajal wististi tegewusepuuduse all kannata-des, ainult meie välissaatkondadele kulu-kaid informatsioone müügi alla määratud waranduste üle kokku seab, ja rohkem meie rannameeste käest ärawõetud koduse wiinaajamise aparaatide jäänuste realiseerimi-sega tegemist teeb, ei näi nende automobiilidega hakkama saama. Selle asutusega paistab kaub.-tööst.-ministeerium kuni tä-nini päris hädas olema: teda on küll likwi-deeritud, küll jälle uuesti asutatud.

Peale meeelhärma ei ole temast muud midagi kuulda olnud. Sellest pole ammu tagasi, kui ajakirjanduses teade ilmus, et jällegi paarkümmend miljoni marka juhusli-selt päästa suudeti, missugune äpardus see-kord sealpool walminemisel oli, ning pea-aegu läbiläinud oleks, kui mitte riigikontroll ennast asjasse seganud poleks.

Sarnase olukorra edasikestmisel wõi-wad meie riigiasutused mitte muuks, kui pikanäpumeeste kursusteks muutuda, mis aga loodetawasti sugugi soowitaw ei ole, seda tuleks walitsusel arwesse wõtta, ning meie asutustes, iseäranis seal, kus riigiwarandus-tega lähem kokkupuutumine, tarwilikud muudatused ja uuendused asjaajamises ja korras läbi wiia, millega riigi ja rahwa hu-wid enam kokkukõlas oleksid.

Iseäranis riigi waranduste realiseerimine ja omandamine, mida meil praegu „Peeter Suure“ aegsete seaduste najal teostatakse,

nõuawad läbiwaatamist ja täiendamist, sest et praegune kord, näituseks müügile lasta-wa waranduse realiseerimise juures, ei suu-da rääkimata teistest wastoludest, kuidagi müügile lastud warandust kaubaturu kasu-liku müügi konjunktuuriga kokkukõlasse wiia, nõnda et riik siin pea alati kahju kan-natajana esineb, mida weel keeruline ja pi-kaldane asjaajamine omalt poolt täiendab.

Peale selle peawad niisugused realisee-rimise operatsioonid wastawa seaduse puu-dusel wabariigi walitsuse poolt kinnitatud olema, mis omakord walitsust tema otseko-heste ülesannete juurest eemale kisub, ning üksikuid walitsuseliikmeid, kui ministeeriu-mite poliitilisi juhtijaid teine kord õige wõo-rastawasse seisukorda asetawad.

Näitusena toome siin juhtumise lähe-mast minewikust, mis praegust olukorda sellel alal iseloomustawalt walgustab, ning ära näitab, kuiwõrd meil ministeeriumi osa-kondade otsekohesed ülesanded ministri portfelli otsustamiseks weerewad, kes siis wäljapääsetee tahes ehk tahtmata leidma peab ja peaasi, mille tagajärjel riik jälle mitmekümnest miljonist ilma jäi.

1919. aasta lõpul sai sõjaministeeriumi poolt riigi waranduse osakonnale ettepanek tehtud, nimetatud ametkonna waldamisel seisawad suured partiid wana kõlbmata rauda ülewõtta ning ära müüa, mida esi-mene ka wormiliselt üle wõttis, müügi ope-ratsiooni aga edaspidiseks jättis, kuna ma-terjaal ise aga kohale edasi wedelema jäi, ning tegelikult kaks tugewat aastat looduse mõjude all enda saatust ootas. Järelpäri-miste peale riigiwaranduste osakonnalt põhjuste üle, miks seda warandust mitte müügile ei lasta, pealegi, kus tema eest see aeg 300 mk. puudast pakuti, saadi wastus et osakonnal praegu wastawa seaduse puu-dusel seda kraami maha müüa wõimalik ei ole.

Kui sõjaministeeriumil wiimaks tarwi-dus tekkis selle kraami all seiswat maaala ärakasutada, pöörati uuesti riigiwaranduste osakonna poole, wähemalt tema poolt juba ülewõetud kraami koha pealt ärawedada paludes, mille peale wastati, et temal seda kraami kuhugile ärawedada wõimalik ei ole; et aga peale selle weel riigiwaranduse osakonna likwideerimine kaub.-tööst-minis-teeriumi poolt otsustati läbi wiia, ei ole osa-konnal wõimalik seda warandust enam rea-liseerima hakata. Sellega ei jäänud omal ajal waranduse üleandja asutus rahule, ning pööras kaub.-tööst.-ministeeriumi poole esildusega seda warandust realiseerida pa-

ludes. Sellele järgnes käesolewa aasta augustikuul kaub.-tööst.-ministeeriumi otsus, millega riigiwaranduse osakonnale ülesandeks tehakse, seda kraami, mida ka teistes riigiasutustes juba suuremal hulgal kogutud, kokku umbes 560.000 puuda, enampakkumise teel müügile lasta. Nüüd olid müügi-tingimised 1919. aastaga võrreldes, juba sootu halvemad, sest et nimetatud raua eest lahtiselt koha peal ainult 50 Emrk. puudast pakuti. Riigiwaranduste osakond jõudis asja wormilise külje täitmisega oktoobrikuul lõpule, s. o. ajal, kus niisuguse materiaali müügi konjunktuur kõige ebasoodsam oli. Wastawa komisjoni poolt awatud pakkumised ei annud neid tagajärgi, mida temast oodati, mida ka ettenäha võis, sest et müügi moment, nõnda kui tähendasime, kõige vähem eeldusi kasuliku operatsiooni läbiwiimiseks pakkus. Pakkumiste awamise juures selgus, et pakkujad ainult meie kohalised wanarauaga kauplejad olid, kes selle waranduse eest 12 kuni 17 mrk. puudast pakkusid, nõnda et komisjon maksu seaduste põhjal kogu müügi kui riigile mitte wastuwõetawa, lahtiseks jättis. Nõnda siis ei tulnud seekord kogu selle sääskede kurnamisest midagi välja.

Riigiwaranduste osakond, kes normaaloludes komisjoni otsuse fikseerijaks peaks olema, esildas nimetatud komisjoni otsuse kaub.-tööst.-ministrile lõpuotsust paludes, kes omalt poolt küsimuse Wabariigi walitsusele ette kandis, sellejuures ettepanekut tehes kogu seda warandust juhusliselt pakuma ilmunud kellegi hra Liebermann'ile maha müüa, wiimase poolt pakutud hinnaga Emrk. 18 kuni 26 puudast sordi järel, mis kõrgem oli, kui pakkumisel saawutatud hind, mida ka Wabariigi walitsus 18. okt. s. a. kinnitas. Missugused wäljawaated ning põhjused siin kaub.-tööst.-ministeeriumi esitusel mõõduandwad olid, et seda warandust ikkagi weel sel aastal müügile lasta, ei ole meil teada.

Et aga ostja Liebermann kui juudi soost kodanik, kohe peale müügi kinnitust kogu ostetud waranduse edasi müüs, ning wiimane jälle omakord selle warandusele uue ostja „Gefle“ sadamas Rootsis leidis, millejuures mõlemad kokku vähemalt 40—50% kogu selle operatsiooni pealt puhast teenima pidid, jääb ikkagi arusaamatuks, sest tihti talitades oleks riik seda summat omale wõinud pidada, kui müük otsekohe tarwitajaga oleks sõlmitud ja kui riigiwaranduste osakonna tegewus enam loomulikkudel radadel oleks weerenud. Ja kui sellest operat-

sioonist riigi tulude arwele tulumaksu näol wõib olla pennigi ei kuku, tõuseb riigil saamata jäänud wahe weel suuremaks, sest meie teades ei ole weel „Kuld Löwi“ numbrites elutsewad ärimehed kodaniku kohustuste alla maksude suhtes paenutada suudetud.

Kõiki kokkuwõttes peame tahtmata konstateerima, et meie riigiwaranduste realiseerimise küsimus igatpidi selgemaid juhtnõure nõuab, samuti ka meie ametiasutuste asjaajamine ning wõimupiiride äramääramine, pealegi kus riigil weel hulgate wääruslist kraami igasugu masinate ning muu näol olemas on, mis sõjamõllust puutumata jäänud, ning mida riigiasutused ise ka pika peale tarwitama ei saa, mille hind aga praeguste hindade juures mitmesaja miljonini ulatab.

Modestus.

KRIMINAALPOLITSEI AMETNIK SCHULTZ „AGENTUURTEATEID“ KORJAMAS.

Rootsis elab keegi N. N., kes käesolewa aasta kewadel soowi awaldas Rootsi kodakondsusesse astuda. Tähendatud isikul on Rootsis kellegi X-iga protsess poolikul, kes sellest huwitatud oli, et Rootsi kodakondsusse astumine ei teostuks, milleks kõik abinõud tarwitusele wõeti.

Et N. N. sammu kodakondsustamise asjus tõesti takistada suudeti, seda näidaku alljärgnewad read.

26. aprillil s. a. pööras Rootsi konsul meie wälisministeeriumi poole palwega, andmeid koguda N. N. kohta, kes soowi awaldas Rootsi kodakondsusesse astuda. Wälisministeeriumi wälispoliitilise osakonna poolt saadeti kirjawahetus siseministeeriumi ja peale andmete kogumist wälispolitsei kaudu, Tallinna kriminaalpolitsei ülemale. Kriminaalpolitsei ametnik Schults asus nüüd andmete korjamisele. Tema leidis, et N. N. on sündinud ja elanud seal ja seal, nüüd elada Rootsis, kus ennast rootslaseks nimetab. Wahepeal on ta Wenemaal Krimmis elanud, kus temal wäljaspool abielu laps olla olnud, kes nüüd kuskil Eestimaal wana naise käes kaswatada olewat. Lapse isa ja lapse asukohta ei ole wõimalik kindlaks teha.

Pärast sõitnud N. N. jälle Rootsi, kus temal jälle neli wäljaspool abielu last olnud, kus need lapsed on ja kes nende isad on, olla ainult Wanajumala teada, igatahes Schults sellest ei tea. Peale selle teadis

weel hra Schulsi agentuur kõnelda, et N. N. olla väga kergete elukommetega jne. jne.

Kas ei ole täpsed agentuuriteated? Kas pole geniaalne kriminalist see hra Schultz? Ta ei ole omas elus jalgagi ei Krimmi ega Rootsimaale saanud, ei tea arwatagi, kus kandis nimetatud maad asuwad, aga teab, et inimene olnud Krimmis kellegi armuke ja sünnitanud Rootsis terwelt 4 abieluta last. Ja mis kõige imelikum, need teated olid N. N. protsessi wastasel nagu marjaks ja sattusid otsekohe tema kätte. Wastasel oli nüüd trump käes, sest kuidas võib Rootsi riik seesuguse jumalawallatuma inimese oma kodakondsusesse wastu wõtta!

Loomulikult pidi N. N. seda pori oma küljest maha pesema, millega Eesti kriminalist tema üle külwas ja nüüd selgus, et tema kohta absoluut waleteateid on antud, need teated, mis N. N. Rootsis elamise kohta käiwad, on juba tühjaks tehtud.

Ka meie kohtuministeeriumi poole pööras N. N. wolinik sellekohase järelepärimisega ja sai kohtuministeeriumi kantseleist järgmise wastuse:

Wastuseks teie palwekirja peale teatan kohtuministri ülesandel, et ministeeriumil ei ole wõimalik kontrolleerida, kas kriminaalpolitsei poolt kogutud andmed N. N. kohta tõele wastawad või mitte, kuna isik, kellel need saadud, enam Eestis ei ela.

Süüdlased, kes kontrolleerimata andmeid välja andsid, on seatud korras wastutusele wõetud.

See kiri laseb kohtuministeeriumi tegevust väga iseloomulises walguses paista: Mõni ninakas kriminalist kogub kellegi reisiselli käest andmeid, millega mustatakse inimest ja pärast öeldakse, et waadake, me ei saa enam midagi teha, sest isik, kellelt andmed saadud, ei ela enam Eestimaal. Tule taewas appi, kuhu see mõistatuslik isik siis kadus, et temaga enam ühendust ei saada.

Omas eelmises kirjas N. N. wolinikule teatab kohtuministeerium, et välisministeeriumile kirja saatnud, milles muu seas öeldakse:

Palwekirjas kohtuministeeriumile teatab N. N. wolinik, et kriminaalpolitsei ametniku poolt kogutud agentuur-andmed on aga sattunud kellegi eraisiku kätte — Rootsis, kes neid nüüd N. N. wastu ära kasutab, kuna neis leidub tema kohta kompromiteerivat.

Kohtuministeerium, kelle wõimkonda kuulub kriminaalpolitsei, loeb oma kohuseks teatada, et kuritegewuse wastu wõit-

lemise sihil on kriminaalpolitsei mõnikord sunnitud koguma agentuur-teateid ühe ehk teise isiku kohta, kui keegi neid andmeid ametlikult wastutust kandes anda ei soowi, need agentuur-andmed ei ole aga sellel tõttu mitte kindlad, nende najal ei wõi kellegi wastu mingisugust aktsiooni ette wõtta ja neid kasutatakse ainult abiandmetena, kui ametlikult samad asjaolud tõendust leiawad. Selle tõttu on agentuur-andmed alati täiesti salajased ja ei wõinud kuidagi wiisi eraisikutele awaldatud saada.

Tallinna kriminaalpolitsei, saates neid andmeid välisministeeriumi, oli kindlas arwamises, et Rootsi wõimud neid saawad kasutama ainult N. N. kodakondsusesse wastuwõtmise puhul ja ei anna neile rohkem jõudu kui neile omane on, neid aga milgil tingimisel eraisikutele ei awalda.

Et aga see sündinud olla, siis palun käesolewast Rootsi konsulile täiendawalt teatada.

Nagu näha, nimetab kohtuministeerium ülaltoodud kirjas, mis 26. oktoobril ilmalwalgust näinud, kriminaalpolitsei poolt korjatud andmeid N. N. kohta ainult „abiandmeteks“ mille põhjal ei wõi teatawa isiku wastu mingisugust aktsiooni ette wõtta, waid Rootsi wõimud pidid neid andmeid ainult kasutama N. N. kodakondsustamise küsimuse lahendamise juures. Ometi pidi kohtuministeerium teadma, et kodakondsustamise aktsioon just N. N.-il tähtis oli ja et selle takistamiseks Schulsi kogutud wale andmed küllalt mõjuwad olid.

Nagu näha, annab kriminaalpolitsei rahulise südamega kontrolleerimata andmeid edasi.

Niimoodi ei tohi ükski kodanik Schultz ja Ko. agentuuri eest julge olla, kes nii waledasti oma pea järel ehk mõne tumeda isiku ettepuhumise peale inimesele wõib elu loo luuletada, mis sind igaweseks kompromiteerida wõib. W. W.

—00—

SISEMINISTEERUMI KABAREEST JA KAITSEPOLITSEIST

Hiljuti asutati kuuldawasti siseministri isiklisel algatusel politseinikkude klubi, et nende kõlblist ja kultuurilist tasapinda tõsta. Liig bürokraatliku konstitutsiooni tõttu leidis klubi aga politseinikkude keskel väga wähe poolehoidu, õigem, kutsus isegi ägeda oppositsiooni esile ja isegi kaitsepolitseis oli wähe neid, kes soovisid klubi liikmeks.

astuda, waatamatu ülemuse soowitustest ja mõjuawaldustest. Iseäranis oli komistuskiviks põhikirja punkt, mil järel klubi liikme õigusi ei anna liikmeks olemise fakt iseenesest, waid ainult teatud aukraad võimaldab saada klubi täisõiguslikseks liikmeks. Ühtlasi kawatsetud klubis isegi sisemises läbikäimises sõjawäelist distsipliini ja auandmise süsteemi maksma panna.

Nõnda mängiwad klubis domineeriwat osa aukraadid. Et nad tihti ainult inimeste antud ja mitte igakord just selle kandja kõrget kultuurilist wõi ühiselulist wäärtust ei tõenda, waid tihti just alawäärtusliste omaduste ja karjerismi tõttu saadud, siis on seega ka klubi üldisele arenemisele wäga kõikuw alus pandud. Iga edu paratamata peelingiwus, isiku waba enesetegewus on pidanud põhimõtteliselt aukraadi warju jääma ja mingisugused isiklikud wäärtused ega huwid klubi elu korraldamises ei ole põhjapanewa tähtsusega — kõike otsustab aukraad.

Niisugustes ebademokraatlistes tingimistes arenewad iseäranis lopsakalt just alawäärtuslised inimese omadused ja tõesti näeme juba klubi algul, mida niisugune organisatsioon riigile ja ühiskonnale wõib pakkuda.

Klubi ruumid asuwad restoraan „De Russie“ teisel korral — on õigem osa sellest, sest ka klubis woolab ohtralt alkoholi ja selle abil süwendab endine karskustegelane oma kultuuritööd. Alkohoolile täienduseks on mustlaste orkester, mis hoosse sattunud massile meelelahutust peab võimaldama. Kahju ainult, et meie ürginimlaps kõike seda head korruga ära seedida ei suuda. Nõnda sattunud hiljem üks kõrgem k. p. aukraad niisuguste kultuurtegurite mõjul daamide tuppa, kust teda ainult hele kõrwalops, mida üks naisartist lahkesti kinkinud ja kisa peale tulnud selle artisti abikaasa manitsused, mis wähe järeloomõtlemata pannud, olgugi, et enne lahkumist isikuwabaduse demonstreerimiseks ja kindla korraldawa käe näitamiseks üks wäikene „rüsedemine“ toime pandud. Et asja mitesoowitawaid tagajärgi maha mätta, tellitud kohe (wara hommikul) kaitsepolitseist auto ja sõit läinud lahti ligidale maale restoraani, et lepitust pühitseda.

Muidugi ei huwita harilikku kodanikku sedawõrd niisugused klubi elu intiimsused, kui küsimus, millal siseministerium mõtleb tõsiselt wõtta riigi waraga lohakalt ja kuritahtliliselt ümberkäimist? Iuba Inglise printsi külaskäigu ajast on teada meie kaitsepolitsei

mitmekümne tuhandeline autosõidu arwe ühest restoraanist teise ja niisugustele asjadele ei näi lõppu tulewat.

Samuti elab meie kaitsepolitseis edasi endine waim, waatamata mitmejärgulistest walitsuse kriisidest. Ikka walmistab seal Grieb-Kisselew oma shokoladi pastat ja selle etikette ja müüb seda nii kaitsepolitseis kui väljaspool. Keegi ei tea õieti kinnitada, kas sellel herral seal peale pasta operatsioonide weel muud midagi teha on. Griebile seltsib eraelus Leedust paariks nädalaks sisse lastud (nüüd elab juba mitu kuud) endine kuberner Werefkin. Griebi abikaasa on sündinud Schahowskaja — wist jälle mõne kubeneri Schahowskoy sugulane. Imelik aga, miks niisugused monarhistid on Grieb-Kisselewist just huwitatud, kas meelitab neid pasta wõi see asjaolu, et herra Grieb kaitsepolitsei ülema hra Lensingi usaldusmees? Üks on aga kindel — tulewal Riigikogu walimistel peab iga walija silmas pidama, et ta mitte kergemeelselt meie wabadussõja saawutusi käest ei annaks ja ei waliks Riigikogusse mehi, kelle tiywa all niisugused hädaohtlikud rühmitused meie riigile wõiwad tekkida. Siin ei tohi olla mingisugust järelandmist, kui meie iseseiswa riigina püsimata tahame jääda. Siin nõuame selgeid piirjooni.

—oo—

LAIUTATUD POLITSEI.

Meie riiklise aparaadi loomine sündis sõja mõllu kestes. Ärarippudes neist wälistest tingimistest, tuli nii ütelda, üle õõ tarwilikud ametiasutused ellu kutsuda. Kuna selles töös peale selle weel ka tarwiliste kogemuste puudus ennast tunda andis ja endise Wene eeskujul küljes liiasti kinni riputi, siis arusaadawalt ei wõinudki midagi omapäraselt teostatud saada kindla kawa ja süsteemi järel. Toimetati enam-wähem juhusliselt. Ametiasutuste sisemine konstruktsioon ei wastanud tihtipeale põrmugi oma ülesannetele, tekkisid koguni asutused, mis isegi omi ülesandeid ei teadnud jne. Üldiselt aga walitses tendents laiutamise järel. Igasuguseid peawalitsusi, osakondasid jne. tekkis kui seeni wihma järel. Ülemusi muidugi weel rohkem.

Rahupäewade kätte jõudmisel hakati muidugi juba rohkem sõrmede peale waatama ja püüti oludekohasemaid asutusi saada. Kuid kahjuks ei wõetud ka nüüdki mitte waewaks süstemaatiliselt asja korraldada, üldiselt koosseise rewideerimise alla wõtta.

Selle tagajärjena saime kaela terve rea kukaid likwidatsioonide ja uuesti-wormeermisi. Paraku pole need protsessid tänapäevani veel mitte lõppenud, mille näitusena nimetada võiksime alles hilja aset leidnud raudtee sadama agentuuri asutamist ja — lühikese kestwuse järel — likwideerimist. Kuipalju aga riik selle „operatsiooni“ läbi pügada sai?!

Kõik sarnased nähtused peaksid meid manitsema äärmisele ettevaatusele ja sihikindlale tööle, sest palju, väga palju tööd seisab sellel alal alles ees. Pealiskaudselgi waatlemisel leiaksime igatahes terve rea asutusi, kus likwideeriw käsi wiibimata tegew peaks olema. Selleks on tarwis ainult vähekenegi lahtisemaid silmi. Niipalju kui juttu on tehtud riigi väljaminekute vähendamisest, ei ole mööda peastud ialgi mitte sõjawäest. Teatakse, et sõja ajal oli mobiliseeritud väga wõrdlemisi suur, arwatakse, et igasuguste demobililisatsioonide ja vähendamiste järel seal siiski wist weelgi ikka vähendamiseks materjaali jätkuma peab ja mis siis muudkui — käed küljel! Ei küsita igakord mitte, kas ehk wast liig kaugele ei minda: vähendamisel on ju ka oma piir, millest kaugemale minna ei wõi. Meie ei litle mitte, et sõjawäes sellel alal kõik juba korras oleks, waid oleme arwamisel, et sealgi kulude vähendamise mõttes weel nii mõndagi ära wõidak teha, waid kriipsutame ainult alla seda erandlist tähelepanu, mis sõjawäele osaks lastakse saada, kuna samal ajal, otse külje all, silmatorkawaid palkisid ei nähta, mis ka korraldawa käe järel kisendawad. Ja üheks sarnaseks ametkonnaks on igatahes wabariigi politsei korraldus, mille sisemise korralduse kohta seni mäletawasti weel kordagi sõna pole wõetud. Ometi aga leidub siin nii paljugi ütelda.

Toome kõige pealt wäikse üldwaatemeie politsei organisatsiooni kohta ja siis asume selle üksikasjalisemale hindamisele.

Politsei on meil väga mitmenimetuline: wälis-, raudtee-, piiri-, kaitse- ja kriminaalpolitseid. Nõnda siis summas wiis liiki. Neist kuuluwad neli esimest siseministeeriumi, kriminaalpolitsei aga kohtuministeeriumi wõimkonda. Siseministeeriumi politsei peawalitsusele alluwad raudtee ja piiri-politsei ülemad (wiimane on ühtlasi ka politsei peawalitsuse ülema abi), kuna kaitsepolitsei oma ette täitsa eriti üksuse moodustab. Kriminaalpolitseil on muidugi oma peawalitsus. Kõigil neil politsei liikidel on linnades ja maakondades omad allorganid, mis omakorda harunewad. Ülesannete suh-

tes langeb wälispolitsei peale teatawasti kodanikkude sisemise julgeoleku kindlustamine ja mitmesugused administratiiv ülesanded, kaitsepolitsei — poliitiline walwe, kriminaalpolitsei — kuritegewuse wastu wõitlemine, piiri politsei — reisirijate wäljamaaga läbikäimise kontrollleerimine ning registreerimine; raudteepolitsei — wälispolitsei ülesanded raudteel.

Mis otstarbeks meie politsei just nii väga ja sedasi liigatatud peab olema, jääb küll täitsa mõistmataks. Koondamise ja kokkühoidmise põhimõttest pole siin põrmugi kinni peetud, waid täitsa uisapäisa toimetatud. Weel rohkem tuleme sarnasele arusaamisele, kui ligemalt tutwuneme politsei asutuste koosseisudega ja neid Weneaegsetega wõrdleme. Pilt saab weelgi üllatawam ja kurwem. Oleme igatahes lubanud politsei koosseisu suurendamise mõttes täitsa lubamata luksust. Wiiks liig kaugele täpipealsemate üksikasjade esiletoomine, nime-tame ainult mõnda üksikasja. Teatawasti olid Wene ajal kriminaal- (samuti ka kaitse-) politsei jaoskonnad ainult Tallinnas ja Tartus ning saadi kõigi ülesannetega hakkama. Meil peawad aga asuma Tallinnas tingimata „peawalitsused“ igasuguste ülemate, nende abide, inspektorite, wanemate ja nooremate käskudetaõtja ametnikkude, asjaajajate ja taewas teab mis sorti ametmeestega. Tallinnas asuwad omakorda mõlemate asutuste „jaoskonnad“, kus kõik need ametinimetused pea erandita teist korda ette tulewad plus igawene kari agenta, kes wahest aja surnuks löömiseks ka üks-teise järel piiluwad. Siis edasi — maakonnad. Mitte ainult Tartus ei pea olema jaoskonnad, waid igas linnas, maakonnas, niipalju kui wäiksel Eestil maailmakaardil õnn on neid omaks nimetada. Wälispolitsei ei paku ka teist pilti. — Wene walitsuse ajaga wõrreldes on koosseisud kohutawalt suurenenud. Näituseks oli praeguses Peterimaa piirkonnas siis ainult üks priistaw ja midagi 20 ümber alamaid politsei ametnikka (kordnikud, strashnikud), praegu leiame sellesama maaala kohta aga maakonna politsei walitsuse wastawate ametnikkudega, 4—5 politsei jaoskonda ja suure arwu kordnikka. Ja peetagu seal juures meelles, et lahus töötab peale selle weel kriminaal ning kaitsepolitsei. Wabandust, unustasime nimetamata piiri- ja raudteepolitseid. Ja kogusummas saame nii siis endise paarikümne asemel kaugelt üle saja ametniku. Wõib olla tõuseb see arw väga lähedale koguni 200, seega siis kümnekordne

arw, kuna Eesti aga endisest Wene riigist rahwaarwu poolest kaugelt wäiksem kui kümme korda. Sarnaseid näitusi pakuwad teisedki maakonnad. Kui „suuresti“ välispolitseid meil on organiseerida osatud, näitab ka see asjalugu, et esialgsel kujul ka kõige pisemates maakonna linnades, nagu Wõru, Haapsalu, Kuresaare jne. omad iseseiswad linna politsei ülemad olid mõne tuhande elaniku jaoks.

Imestada tuleb lihtsalt, kuidas muidu igal sammul nii Wene süsteemi kopeerides ometi sarnase laiutamise peale osati tulla. Nüüd on asja pisut parandatud ja linna politsei ülema instituudi asemel esineb jaoskonna ülem, kelle walitseda peale linna ka veel lähem ümbruskond.

Jääb kõigiti täitsa arusaamataks, missugustes riiklistes huwides tekkinud on ja tegeuswad politsei alal nii mitu „peawalitsust“, mis pealegi veel mitmesse wõimkonda on lahutatud. Jääb aga arusaamataks, missugusest tarwidusest tingituna nüüd siis tingimata igas maakonnas iseseiswad kriminaal- ja kaitsepolitsei üksused tegutsema peawad, kuna Wene ajal palju lihtsama organisatsiooniga läbi saadi. Kuritegude arwu nii kohutawal määral kaswamisest pole meie igatahes ka midagi kuulnud. Ka välispolitsei jälgib kuritegusid, kus on nüüd see piirjoon, mil kriminaalpolitsei omad käed külge peab panema. Teame, ta (s. o. krim. pol.) ülesandeks langewad tähtsamad süüteod, mis jälgimiseks omas ametis täitsa wilunuid tööjõudusid tarwitawad. Maakonnades tuleb sarnaseid asju aga siiski wõrdlemisi wähe ette, millega välispolitsei ametkond hakkama ei saaks, iseäranis kui wiimast sellel sihil pisut ümber moodustada. Samuti tuleks wist tungiwa tarwiduse korral ametniku Tallinnast wõi Tartust kohale komandeerimine ka odawam, kui pisemate linnade jaoks iseseiswate kriminaalpolitsei jaoskondade pidamine. Just sedasama peab ütlemä ka omaette kaitsepolitsei tarwilikkuse kohta neis kohtades — pole ka millegagi põhjendatud. Eriline raudtee politsei kujutab enesest ka üht õige suurt arusaamatust. Ei leia, et funktsioonid raudteel välispolitsei omadest sedawõrd lahku lähewad, et selleks jälle eriti walitsust tarwis on. Ning lõpuks piiripolitsei. See asutus on juba põhimõttes rajatud wildakale alusele ja tuleks wiibimata likwideerimisele määrata.

Kokkuwõttes tuleme otsusele: praegune politsei süsteem on rajatud täitsa wale alusele ja ei wasta põrmugi oma ülesannetele. Koondamise põhimõtte alusel on läbiwiidud

kulurikas „peawalitsuste“ süsteem, mis ju küll isiklisest seisukohast üksikutele meeltmööda wõib olla, mitte aga riiklisest seisukohast wastuwõetaw pole. Liiatigi kannatab selle all edukas töötamine. Tuleb sellepärast wiibimata asuda politsei reorganiseerimisele, kus esimesel joonel igasugused „peawalitsused“ likwideeritagu ja kõik need asutused ühe ühise walitsuse alla koondatagu. Välis-, kaitse-, kriminaal- ja raudtee politsei tegewus kontakti wiia ja pisemates linnades funktsioneerima jätta ainult üks koondatud asutus. Piiripolitsei tuleb täielikult ja jäädawalt likwideerida, nagu juba eelpoolgi tähendasime. Kuuldawasti on praegu moodustamisel uus piiriwalwe. On loomulik, et piir täies ulatuses nimetatud asutuse kätte üle läheb, mis niihästi walwe kui ka wastutuse suhtes tarwilik on, kuna politsei kohustused ikka ainult sise-riiklisele maaalale ulatagu.

Nende hädatarwilikkude uuenduste läbiwiimine annaks kindlasti wõimaluse wäljaminekuid märksa wähendada ja mõjuks terwendawalt politsei tegewuse peale. Ühte peab veel toonitama, et ümbermoodustamisest ainult siis kasu tohib loota, kui seda kõigiti põhjalikult tehakse, mitte ainult nimetusi muutes dekoratsioonid ei wahetata. Mis wõidakse näituseks sellega, kui politsei liikide koondamine ainult ühe uue kõrgema peawalitsuse juure tooks, endised aga selle warjul tegutsema jääks, olgugi ehk uuendatud nimetuste firma all.

Uue walitsuse deklaratsioonis leidus mu seas ka järgmine punkt: „politsei korralduse seadmine ühtlasele alusele, silmas pidades koondamise põhimõtet, mis wõimaldaks kulude kokkuhoidmise.“

Nagu näha, antakse politsei korralduse uuendamise tarwidusele meie walitsuse ringkondades suur tähtsus.

Peaks ainult tegelikud sammud endid mitte liig kaua oodata laskma.

—?—

—oo—

ÜKS PUUDULIK SEADUS!

Wabadussõja autasu küsimus ei lonka mitte ainult üldiselt, waid ka kõik korraldused, mis sellel alal tehtudki, on wäga wiletsawõitu ning ei kanna lihtsalt mingit arwustust wälja. Wabadusristi annetamise korra kõrwal ei paku paremat ja rõõmustawamat pilti ühtegi ka tasuta kooli küsimus. Määramine juba tekitas nurinat, kuid ka

seadus iseenesest on puudulik ja lausa ülekohtune.

Peab küll imestust awaldama, kuidas sarnane „projekt“ üldse väljatöötamist ja koguni maksmapanemist wõis leida.

Mainitud seaduse põhjal omandawad tasuta kooliskäimise õiguse kõik need wabadussõjast osawõtnud isikud, kes otse koolipingilt sõjawäe ridadesse astusid. Selle kitsendawa punkti tõttu puudutas seadus ainult väikest osa sõjakangelasi ja seal juures peaasjalikult just neid, kes sõrdlemisi vähem sõjawäe ridades teeninud kui need, kes mitte koolipingilt sõjawäljale ei sattunud. Wabadussõja eel oli ju suur maailmasõda, millele enne Eesti wabariigi algust Saksa okkupatsioon järgnes. Ilmasõja kestes kutsuti sõjateenistuse ealine noorsugu tegewasse wäkke. Eriti tabas see saatus üliõplaskonda. Õppimise jätkamine sai wõimalikuks õieti ainult peale wabadussõja lõppu, sest ka okkupatsiooni aeg ei pakkunud selleks mitte wõimalust, sest seisis ju selleaegne Tartu Saksa ülikool seltskonnas boikot all, samuti ka need üliõplased, kes endid seal matrikuleerisid. Kujutatagu nüüd ette sõjameeste seisukorda. Sattudes koolipingilt ilmasõja keerusse, on inimesed aastate kestes oma turjal tunda saanud sõja wintsutusi, okkupatsiooni päiwil isamaaliselt eemale hoidunud Saksa õpeasutustest, wabadussõjas wahwasti Eesti iseseiswuse rajamiseks kaasa wõidelnud ja tasuks pole neil õigust saada aastaid katkestatud õppimise jätkamiseks prii kooligi, sest Eesti wabadussõda ei leidnud neid mitte enam koolipingilt waid sõjameestena. Nad oleksid wõinud omandada selle õiguse ainult okkupatsiooni ülikoolis käimisega... Kõik see kõlab uskumata nagu mõni muinasjutt; aga on siiski kurb tõeasi.

Wastuwaidlemata õigus tasuta kooli saamiseks oli igatahes sõjast osawõtnutel keskkoolide õpilastel, sest nende teenused wabadussõjas on üldiselt tunnistatud, kuid weel suuremki õigus selle peale oleks neil wabadussõjast osawõtnutel, kes juba warem sõjawäe ridades teenisid ja sellega wabadussõja wõitu ettewalmistasid. Kujutage ette, seisukorda, kui meil poleks olnud sõjas wilnuuid juhtisid, kui meie sõjamehed oleksid tulnud koolipingilt ja igaüks oma töö juurest ja küsitagu siis enestelt, kas oleksime wõinud olla sõdimiswõimalised ja wõinud wõita? Wastus wõib olla ainult eitaw. Wabadussõja wõidu kindlustas just see asjaolu, et meil oli ole-

mas eelmisest sõjast läbikäinud kogenenud inimeste materjaal. Seda peab lõppude lõpuks igaüks tunnistama, kes wähekenegi õiglane olla tahab. Ja kui seda tehakse, siis tunnistatagu ka nende meeste wastuwaidlemata õigust tasuta kooli saamiseks. Nagu juba näitasime, ei tohi mingit osa mängida asjaolu, kas Eesti wabadussõda neid leidis õppimas wõi mitte, waid peasi seisku Eesti wabadussõjast osawõtmises ja katkestatud õppimise (ükskõik millal) jätkamise soowis. Nagu nii annab riik toetust edasiõppijatele ja miks ei peaks seda siis tehtama õigusliste suhtes. Nagu nii on wiimased oma paremad eluaastad teiste heaks käekäiguks ohwerdama pidanud ja peaks kohustust tuntama pisikest osagi sellest tasuda. Rahaliselt ei paneks see küll riigile mitte nimetamiswäärilistki kohustust peale, waid oleks siin tegemist enam-wähem moraalse rahuldamisega ja selle mõistmata seaduse läbi tekkinud meelekibeduse kõrwaldamisega. Selle läbiwiimiseks tuleks kõige esimesel järjekorral muuta wastawalt mainitud seadus ja tasuta kooli määramine täiendawalt lähemal ajal läbiwiidaks, kõige hiljemalt wabariigi tulewaseks aastapäewaks.

B. K.

—oo—

KUIDAS LOOD BALTISKI WABASADAMAGA?

Seda küsimust puudutasime juba 33. numbris, 6. okt. s. a., näidates nende wäärnähutuste pea'e, mis selle küsimusega ühenduses. Tormid olid tolleajani ehitatava sadama kallal juba mitu korda õige põhjalikku lõhkumistööd teinud, mida ainult töötamiswiisid silmas pidades ka oodata wõis. Meil olewate andmete põhjal küsisime awalikult — kelle kanda jääwad kahjud — kas riigi ehk ettewõtja. Wastust muidugi ei antud, selle asemel lubati kaudsel teel, ajalehtede kaudu, sadama awamist kindlasti nowembri keskpaigaks, siis 1. detsembriks. Mõõdusid needki tähtajad, warsti hakkame juba kirjutama aastat 1923, aga awamisest ei enam kihku ega kahku. Oleks nähtawasti kü'l ül kohane tuntud muinasjuttu Tallinna mitte ialgi walmissaamise kohta (mis ju loomulik nähtus!) laiendada wõi ülekanada Baltiski kohta (kus sarnane nähtus täitsa ebamäärane)!

Hiljuti käis siiski Baltiski wabasadama nimetus jälle ajalehtede. Nimelt lõhkus wiimane torm seal järjekorraliselt 25 silda sadama silda ära. Mereasjanduse peawalitsus oli muidugi sunnitud jälle komisjoni

kohale saatma — sünduste ligemaks uurimiseks, põhjuste ja kahju kindlakstegeviseks. Koik väga kena, kuid põhjustest ei kuulnud meie pärastpoole midagi, küll aga tõendati kahju kohta, et see kõigest 5000 marka olla. Kas siin siiski „trüki“ wõi mõne teise „weaga“ tegemist? Summa on sedawõrd väike nimetatud, et täitsa wõimata näitab olema. Juba üksikutele kalameestele sünnitab torm kümnewõrdseid kahjusid, kuidas nüüd suurt sadamat wetewaimud seekord nii hellalt on hoidnud, kuna waremalt häwitustöö ikka ja alati õige põhjalik on olnud. Nagu öeldud, arw ei ärata meis usaldust, kuid olgu sellega kuidas on, küsimuse peatähtsus ei seisa mitte selles.

Awamise asemel oleme saanud järjekorralise lõhkumise, millele weelgi järke tulla wõib. See õigustab ja sunnib esinema weelgi küsimusega — millal siis lõppude lõpuks awatakse sadam. Talw on jälle käes, suuremal arwul hakkab laewu sadamatesse walguma ning meie pole selleks jälle tarwiliselt ettewalmistatud, kuna ometi koik pidi sündima „kiires korras“. Teiseks tahaksime teada lepingu sisust ettewõtjaga — kelle kanda jääwad tormi sünnitatud kahjud. Meie teadete järel on sõlmitud üks õnnetu punkt, mille järel need, s. o. kahjud, riigi kaela langewad. Seda oleme kord juba ka toonitanud, ilma et sisulist ümberlõkkamist oleksime leidnud. Järjekult — see on nii. No ettewõtja on siis küll kuulmata ja enneolemata õnnekaubaga koos ja elu-aegne leib on tal kindlustud. Kokkukõlas sellega näiwad siis ka olema ehitamiswiisid, mis ka õige omapärased. Järelwalwet nagu ei näigi olema.

Olgu kuidas on, aga Baltiski asi peab weel lähemal ajal selgitust leidma. Kuigi seal w a b a - sadam, siis ei tähenda see weel, et iga mees seal w a b a l t tegutseda wõib.

Merimees.

—00—

INGLIS-BALTI LAEWATEHASEST.

„Kajas“ nr. 193 ilmus lühikene teade: „Inglis-Balti laewatehases seisis töö 24. novembrist saadik, sest et wabrikuwalitsus töölistele palkasid wälja ei suutnud maksta. Nüüd on palkade wäljamaksmine alanud, mille järel ka töö tehases peale seisakut uuesti alanud.“

Pealt näha on koik äärmiselt korras ja meie wõime kergemalt hingata, et meie suuremas tehases jälle töö korralikult on alanud. Kuid see on ainult „pealt näha“. Tehase seismise põhjusid tuleb aga sügawamalt otsida. Nagu teada, renditi 1921. aas-

tal Inglis-Balti laewa ja masinaehituse tehaste a.-s. poofit Wene-Balti laewa ja masinaehituse tehaste a.-s. Tallinna tehaste hooldajateelt mainitud tehased Wabariigi Walitsuse nõusolekul, missuguste eksploateerimisele ka rentija 15. detsembril m. a. asus.

Alguses maksis tehaste walitsus tööliste palgad korralikult wälja, kuid juba 1. oktoobrist s. a. alates muutub palgamaksmine õige korratuks ning wiimasel ajal keeldus tehaste walitsus kogunista palkade maksimisest, motiweerides seda rahapuudusega. Omal ajal mõistis ajakirjandus seda rentimist hukka, kartes, et sarnase suure tehase rentimine tundmata isikute kätte, wõib ainult kahjulik olla. Rentijad omalt poolt ruttasid kohe seletama, et kartuseks ei ole mingit põhjust, sest nende seljataga seisawad tuntud Inglise tehased ja rahamehed, nagu Wickers ja teised. Ja wist ainult sellepärast (kas ainult? T.) et selles lubamises Wickers'i nimi figureeriks, renditigi tehased „inglastele“ wälja.

Nüüd aga oma suureks üllatuseks loeme („W. Maa“ nr. 286), et Wickers'i firma oma osa tehase tegewuseks moodustatud aktsiaseltsi põhikapitaali mõningate arusaamatuste tõttu ei ole sisse maksnud, mille tagajärjel rahapuudus tekkis. Kahtlustajatel oli õigus.

Edasi kirjutab „Postimees“, et nagu kuuleme, on tehaste walitsemise küsimuses uus sekeldus üles kerkinud. Prantslased, kes tõendawad, et tehaste aktsiatest suurem osa nende päralt olewat, on riigikohtu poole pööranud kaebtusega Wabariigi walitsuse otsuse wastu tehaste üleandmise asjus, „Inglis-Balti laewatehase seltsile“, paludes seda seda otsust tühjaks tunnistada.

Nagu teiselt poolt kuuleme, kawatsetakse ka Narwa raudteesilla ehitamistööd Inglis-Balti laewatehaselt ärawõtta, sest loota on, et Inglis-Balti tehased lubatud tähtjaks oma töödega walmis ei saa.

Nii sattus see tähtis tegur meie majanduslises elus isikute kätte (kelle süü läbi? T.) kes kõige vähem sellest tehastest huwitatud on.

Missugune tähtsus aga sarnasel tehasel, nagu „Inglis-Balti tehased“ meie elus on, tõendab kõige selgemini kaub. -tööstusminister Westel'i seletus ajakirjanikkudele. — Tsiteerime „Waba Maa“ järel:

„Endisel ajal poliitiliste momentide käsitusel asutatud suured tööstusettevõtted, nagu laewatehased ja teised, on meie oludes wõrdlemisi wõõrad. Igal juhtumisel ei ehitaks neid niisugusel kujul enam siin mitte keegi. Meie peame neid siiski ära tarwitama ja peajasjalikult suuremate remonttööde tegemiseks. Selle küsimusega ühen-

duses peame muidugi arwesse wõtma Wene turunõudeid ja tarwidusi, nagu wedurite, wagunite, ja rannas-laewade parandamist. Peab tähendama, et selleks otstarbeks need wabrikud täesti wõistluseta on meie hea geograafilise asendi tõttu. (Meie harwendus). Wiimasel ajal liiguwad linnas ärewad jutud, et see ettewõte, mis meie tööstuse arendamiseks tuntawalt kaasa aidanud, pankrotti jäämas on. Kuidas seal seisukord tõesti kujuneb wõi tegelikult on, ei ole teada, kuid pankrotti jäämise puhul astub riik wahele ja teeb kõik, et see suur tööstus mitte hingusele ei waaru. Riigil on selles tööstuses ka umbes 100 miljoni marka...

Selles seletuses paistab kõige imelikum see, et kaub-tööstusminister ei tea, kuidas sarnases määratu suures ettewõttes asjad kujunewad ja peajaslikult, kuidas nad praegu tegelikult on, ehk küll riik seal saja miljoni ariosanikuna figureerib. Jälle üks mahawisatud raha, mida kodanik oma taskust katma peab.

Mis arwab aga tehase juhatus ise kõigest sellest jandist?

Sellest loeme „Waba Maast“: „Inglis-Balti laewatehase peadirektor de-Ramer annab lühikese ülewaate tehase praegusest rahalisest seisukorrast, teatades, et töölistele on (oli) palk maksmata 15. okt. ja teenijatele 1. now. s. a. algades. Üldine palgakadeks wõlgnew summa ulatab 12 miljoni marga peale. Tehasel praegusel ajal wäljamaksamiseks mingisuguseid summasid ei ole ja ei näe selleks mingisuguseid wäljawaateid ka lähemal ajal“. Sellest näeme selgesti, missuguste kättesse meie suured warandused anti, warandused, mis „meie“ tööstuse arendamiseks tuntawalt kaasa aidanud“.

Ja sina wabariik, kes sa oled juba 100 miljoni oma „ettewaatamatus“ tõttu sinna sissematnud, pead weel kümned miljoniid juure lisama. Sama peadirektor de-Ramer, kes nii alandlikult seletas, et tehasel raha ei ole ja ka saada kusagilt ei ole, saab aga järgmise huwitawa päewakäsuga walmis, mis üldi töölistele olema — wist kindlustuseks, et tehases asjad kõige paremas korras, sest küll tema de-Ramer juba selle eest hoolitseb ja oma kohale jääb „wiimse päewa ja tunnini“.

Koppel, Wene-Balti Tehas,
25. nowembril. 1922. a.

Päewakäsk nr. 95

Minu päewakäsu 6-st nowembrist s. a. ar. 92 täieliseks muutmiseks, kuulutan käes-

olewaga minule usaldatud tehase ametnikkude ja tööliste ning ka kõikide teiste isikute, kel'el mingisugust tegemist on tehasega ja Inglis-Balti Seltsiga, — üleüldiseks teadmiseks, et tagasi jõudes Inglismaalt, mina tänasest kuupäewast (25. nowembrist) astusin uuesti oma täielisele, seltsi enese, ning kõikide kohalikkude organide ees, wastutawa, Inglis-Balti Seltsi wolniku, seltsi Eesti esituse esimehe ja Wene-Balti tehase pea-direktori kohuste täitmisele, ja kui teatan, kategoriliselt kui aus inimene, et praegusel ajal, meie Seltsi wäga raske seisukorra peale vaatamata siin Eestis, ühendusest renditud tehasega, jatkan mina kõige energilisemalt ja kohusetraimalt walwel seisma ja kõige oma Seltsi huwide ning ühes sellega ka kõikide tehase ametnikkude ja tööliste huwide kaitsmist, kes seni ajani minu kaitses all on olnud, kõige minu korraldusel olewate seaduslikkude abinõudega, täielise energia ja oskusega, ning selles minu wankumata tahtmises mitte mingisuguse seisukorra peale vaatamata, loen mina omaks kindiaks aukohuseks koha peale, jääda oma siinolemise päewa ja tunnini.

F. de Ramer tehase pea-direktor
esituse esimees

Inglis-Balti Seltsi wolnik

Alguskirjaga õige:

Sekretariadi juhataja:

Justkui kapten hukkamisewa laewa peal; kuid meil on põhjust karta, et kui see „laew“ põhja hakkab wajuma, siis peadirektor kõigi oma kaaslastega esimesena jalga laseb. Elame — näeme.

Siin ei saa ka äramärkimata jätta seda õhkkonda, mis praegu „Inglis-Balti laewatehases“ walitseb. Ei ole kellegi saladus, et suurem osa ametnikka on wenelased, endised „põhjaläinud armeelased“. Tehaste asjaajamine sünnib kõik Wene keeles ja häda sellele, kes ei oska mõne endise Judenitschi polkownikuga Wene keelt rääkida — siis wõid tehases korteri järel niikaua oodata, kuni ükskord hauda lähed.

Paar kuud tagasi pandi tehaste majadesse korridoori korrahoidmise kord wälja, seegi oli ainult Wene keeles: „Начальник охраны, Serwel.“

Millal kaowad kord Eestimaal kõik sarnased „ohranad“ ja millal saab kord kodanik määrusi emakeeles lugeda, ilma et igakord tõlki abiks peab paluma. Lõpuks ei saa küsimata jätta millega oleme karanteeritud et tulewikus tõoliselt jälle paari kuu jooksul ei ole sunnitud nälgima ja oma wiimast waranatukest wõileiwa eest täiturul maha müüma. Ja kes on selles süüdi?

Kui meie arukamad töölisel kommunistide leeri üle lähewad, sest oma suureks häbiks peame konstateerima, et mitte keegi meie erakondadest, kes muidu suure suuga tööliste huwide kaitsmisest räägiwad, ei pööranud Riigikogu tähelpanu sarnase lubamata nähtuse peale. Sarnase ükskõiksusega saagiwad aga meie walitsewad erakonnad sama oksa, mille peal nad seni rahulikult istunud on. Loodame, et tulewased walimised sellest selget pilti pakuwad ja walijad omas walikus ettewaatlikumad on ja oma häälled ainult nende isamaa poegadele annawad, kes tõesti oma rahwa huwisi kaitsma saawad.

H . . . o.

—00—

KUIDAS SÕJAWAES KOOSSEISU „UUENDATAKSE“.

On üldiselt tuntud, kuidas ja missuguste wõtetega sõjaministeeriumi praegune juht kindral Soots wabadussõja kangelaste autasu küsimust sumbutanud on, mille tõttu paljud ja väga paljud kibeda ülekohtu osaliseks on saanud ja nende teened isamaa eest absoluutselt mitte millegagi hinnatud ei ole. Kuid see pole weel kõik — mitte ainult sellega ei püüta sõjakangelastele meelesidust sünnitada, waid tehakse seda igal wähegi wõimalikul juhtumisel. Juba pikemat aega oleme märgata wõinud sihikindlat tööd wabadussõja osawõtnute ohwitseride teenistusest wäljasurumisega. Missugust kirglist püüdi küll pole awaldatud igal sammul nende õiglustunde ja iseteadwuse haawamiseks! Nii näituseks kerkisid waatepiirile ja said sõjaministeeriumile mõödapääsemata tarwiduseks umbkeelsed Wene „spetsid“ (spetsialiteet seisab muidugi ainult wenekeele oskamises ja demonstreerimises) ja ka optandid. Wabalitsuse otsuse ja lubaduse tõttu peab sõjast osawõtnutel igalpool olema kohtade saamisest eesõigus, kuid kus kõige järjekindlamalt seda õigust rikutakse, on sõjaministeerium, kuigi meile teada pole, et mõnesuguse „erimäärusega“ see korraldus sõjaministeeriumi kohta annuleeritud oleks. Walitsuse kriisi lõppemise järel õnnelikult pukiile jäämine annab muidugi tublisti hoogu juure. Ongi kuulda, et sõjawägi kõige lähemal ajal jälle mõne astme wõrra umbkeelsemaks ja wõõrawaimuliseks muutuda. Ligemalt sellest lähemal ajal, nüüd aga tahaksime tuua ühe omalt kohalt huwitawa ja iseloomuliku loo ühe suurtükiwäe rügemendi ohwitseride kohtadele „ümberpaigutamistest“.

X suurtükiwäe rügemendi ülemaks oli kolonel K., tema abiks kapten R. Seal likwideeritakse Y rügement ja selle polgu ülem

kapten K. määratakse X rügemendi ülema abiks, kapten R. aga sama rügemendi patarei ülemaks. Hiljem wormeeritakse Y rügement uuesti, kapten K. asub endiselt rügemendi ülema kohale, X rügemendi ülema abiks ja ülema k-h. täitjaks saab aga kapten B., sest kolonel K. on wahepeal kindralstaabi kursustele komandeeritud. Siia maani on lood enam-wähem korras. Seal ilmub X rügementi Wenemaalt optandina al.-kapten Tohwer. Saab kohe ropsuga õpemeeskonna ülemaks, kust mõne aja pärast rahuaegete ohwitseride kursustele komandeeritakse. Seal tagasi tulles määratakse ta kohe X suurtükiwäe rügemendi ülema koh. täitjaks kapten B. asemele, keda omakord kursustele saadeti. Sarnane saatmine sündis täiesti ootamatalt. Miks ei määratud rügemendi ülema k. t. mitte kapten R. ega kapten M. wõi mõni teine wabadussõjast osawõtnud ja teenu-eid ülesnäidanud ohwitser, waid Wenemaalt tulija optant Tohwer, kelle perekonnakeelgi Wene keel on. Sarnase ebaloomulise nähtusega ei suudeta muidugi leppida, liiatigi et al. kapten Tohwer ka muidu oma omaduste poolest selle koha saamiseks õigustatud pole. Tekkib nurin, mida suurendab weel al. kapten Tohweri ülespidamine. Kõige selle tagajärjel on kolm ohwitseri juba omad teenistusest lahkumispalwed ära andnud, mis igatahes mitte wist waimasteks ei jää. Nii on siis lood selle ühe rügemendi wabadussõja tegelastest ja meelesolust wabastamisega. Sarnaseid näitusi wõiks aga tuua igalt poolt, sest kõik näib ju sündima kindla süsteemi järel. Kõige muu seas paistab neis tegutsemistes suurt osa mängima ka soow saada waimusugulist ja igas asjas a'andlikku koosseisu. Wabadussõja kangelastel on rahwusliste ülesannete ja püüete kohta teised mõisted ning on neil täis õigustud iseteadwus, mis mitte pimedast peast praeguste juhtide wääratawaid samme heaks ei kiida, waid nende peale eitawalt waadatakse. Seda teatakse ja tuntakse juba loomusunnil ja ei leita seljatagust põrmugi mitte kindlana. Sootu teine tubakas on aga suurema osa hilisemate juuretuliatega. Neid puki aidates luuakse juba tänumeelne uus koosseis, kes walmis on kõike heaks kiitma. Kõige sellega wõidawad küll üksikud isikud oma mõjuwõimu suhtes, mitte aga wabariik ja sõjawägi. Millal jõuab kord kätte aeg, kus hinnata osatakse ja tahetakse seda wabadussõja aegset meelesolu, mis meile wõidu tõi ja iseseiswuse kindlustas. Ilma selle meelesoluta ei suuda meie ka tulewikus midagi korda saata, istugu meil roheline laua taga kas wõi tuhatkorda rohkem „spetsialiste“ kui praegu.

J.

RAHWA HARIDUSLINE EDENEMINE MAAL.

Kõigil, kes maa elu tunneb, on teada, et külaelanil palju raskem on oma waimlisi huwisid rahuldada kui linnalasel, kelle raamatukogud tarvitamiseks käepärast, lugemiseks rohkem waba aega ja peale selle wõib osawõtta kõneõhtutest, käia teatri etendustel, kontsertidel jne.

Maal on seltsimaju harwa ja veel harwem leidub raamatukogusid, küla tegelaste poolt etendatud näitemangud ei anna sagedasti tõsisest näitekunstist minimaalsematki aimet.

Ja kõned? Noh, neid saab külaelanik kuulda enam kui palju, iseäranis walimiste eel, mil linnast karja kaupa mehi maale walgub, et talutaate targaks õpetada. Kahjuks on aga niisuguste rändawate kõnemeeste peaesmärk oma erakonnale häälte korjamine ja maaelanikkude hariduslise tasapinna tõstmiseks ei awalda n. n. rahwa-koosolekud mingisugust mõju. Aastate wiisi kestnud poliitiline demagoogia ongi juba isegi kannatliku külle aniku ära tüütanud, nii et agitaatoril sagedasti tühjadele pinkidele kõnet pidada tuleb.

Niisamuti püüawad ajalehed parteide tööriistadena maarahwast poliitiliselt kaswatada, kuna rahwaskultuurilised küsimused tahap'aanile jäetakse, mis läbi jääb maaelanik haridusliselt sinna, kus oli ta aastate eest, kuna rahwa mõisted riiklusest ja rahwusline tunne, mille peal õieti meie riik tugenema peab, alati nõrgemaks muutuwad.

Narwas on korraldatud wiimasel ajal kõneõhtuid, kus kõneldakse kodumaa ajaloost, esiwanemate ajaloost, esiwanemate wabaduswõitlustest ja peale selle ka puhtteaduslistest küsimustest. Niisugustest kõnedest wõetakse elawalt osa, seda rohkem, et peale kõne läbirääkimised awatakse, kus iga koosoleja oma mõtteid awaldada wõib ja targemate mõtteawaldusi kuulates oma silmaringi laiendamiseks tänuväärt juhuse leiab.

Niisuguseid kõneõhtuid tuleb ka mujal korraldada ja peale kõnede ka kirjandus rahwale kättesaadawaks teha.

Hiljuti kirjutasid ajalehed, et haridusministerium otsustanud mitmele maal olewa haridusseltsile ja rahwa raamatukogule toetusraha määrata. Toetusraha summad on aga nii naeruwäärt väiksed (4000—5000 mk.) ettenähtud, et waewalt uskuda wõib sellest toetusest abi hariduslisele edenemisele maal.

Wõib aga olla, et tähendatud riikline abi selleks kaasa mõjub, et selle läbi mitmedki rahwahariduse seltsid maal uuesti elu

awaldama hakkawad, mis wiimastel aastatel waewalt hingitsenud ehk hoopis hingusele läinud.

Muidugi peab selle järel walwatama, et haridusseltsideski poliitikamehed ei poeks ja neid asutusi oma erakonna huwides ära kasutama ei hakka. Nimetus, rahwaharidusselts, määrab juba ise, missugune selle seltsi siht ja eesmärk peab olema, teist teed siin ei tohi olla.

Tuleb loota, et eelolewal suwel ära peetawa laulupidu, mis tootab üheks suuremaks meie rahwa kultuurelu awalduseks kujuneda, rahwa poegel äratuseks saab ja hulki tõukab oma rahwa waimu walgustuseks oma jõudu ja teadmisi rakendama. Üldse peaks aga juba praegu rahwuslise tunde kõwendamiseks rohkem ära tehtama kui tahetakse, et meie riik ja iseseiswus kõweneks ja püsima peab jääma.

Meil on asjad nii kaugele läinud, et oma rahwalaule wenelaste suust kuuleme. Kus meie oma lauljad on? Rahwas kuuleb wõõramaalase suust küll wana tutawat wiisi, kuid sõnade wäljaütlemine riitwab walusalt kõrwa, weel walusamini aga rahwuslist enesetunnet.

Antagu rahwale populaarkirjandust ja wõimaldatagu temale tutwunemine kunstielu awaldustega, mis nüüd ometi wõimalik peaks olema, sest meie kodumaa ei ole enam Wene kubermang, kus wõõra surwe all pool wägisi tuleb walguse poole rühkida. Elame omas riigis ja iga kodanik peab waimliselt niiwõrd arenema, et ta teab, mis meid nõrgendab ehk tugewaks teeb.

W. W.

—o—

KUIDAS RAUDTEEWALITSUS WENE MONARHISTE TOETAB.

„Walwe“ toimetusele on ühe endise raudtee teenija poolt kiri saadetud, mille ruumi puudusel lühendatud kujul awaldame.

Olin paar aastat teenistuses wabariigi raudteel. Puutusin sagedasti kokku Narwas metsatööstuse „Arbori“ tegewusega. Selle tööstuse osanikud olid suuremalt jaolt „põhjaläinud armeelased“, kes Eesti riigi kulul oma tööstust algasid ja Narwas omale saeweski üles ehitasid. Kõige ärdasüdamlisemalt tundis tööstuse osanikkudele kaasa raudteewalitsus, kes 1921. a. kewadel „Arbori“-ilt tõukudest läbi söödud palgid, mis Narowa jões olid, laudadeks lõikamiseks ära ostis. Selleks anti jões jää all olewate palkide peale awans wälja, millega „armeelased“ oma tegewust algasid. Raudteewalitsuse ja „Arbori“ wahel oli küll leping

kokku seatud, kuid peale tööde lõppu tunnistati tema sisu maksusetaks selles punktis, mis „Arborile“ kahjulik paistis olewat ja saadud kahjud jäi riigi kanda.

Et palgid kõlbmatad olid, said ka laudad raudteele tarwitusele mitte wastawad, wälja töötatud.

Laudade raudteele wastuwõtmiseks nimetatud komisjonid olid enamasti „Bachuse“ wõimuses, et laudade wäärtust tähele ei pandud, waid igasugused kõlbmatad laudad, ka lühikestes tükkides, wastu wõeti. Kõnd ilmus lauawabrikusse ka karske komisjioon, kes kõlbmatad laudad wälja praakis. See teguwiis ei meeldinud selleaegse warustuse osakonna juhataja abi Tambergile, kes komisjiooni kulud „süüdlaste“ kanda määras ja üht „süüdlast“ kogunisti ametist taitis tagandada. Nimetati komisjioon uues koosseisus, kes kõlbmatad laudad wastu wõttis ja sellega „ülemuse“ rahulolekut ära teenis. Kui armeelaste kukrud raudteewalitsuse armust kuhja hakkasid tõusma, algasid nad ka eraotstarbeks laualõikamist, mis raudtee laudadega kõrwuti toimetati. Muidugi tuli siin ka mõni eksitus ette, kus ehk mõni parem laud mittesoowitud kohal eksis. Raudteewalitsuse poolt nimetatud praakerile keegi juhtnõore ei annud, mis armeelastele wõimaldas raudtee palkidest laualõikamises peremehe osa mängida. Töö lõpul tulid mõnedki asjad ilmsiks, kus armeelased raudtee warandusega liig peremehelikult ümber käisid. Esialgu hakati „roopaseadja“, seekord praakerit, süüdistama, kes laua serwi ja saepuru kõrwale olla toimetanud. Pandi koguni rewidendi poolt juurdlus toime, kus praakerit ebaõiglaselt süüdistati, kuid hiljem waikisid süüdistajad, sest saadi aru, et siin terve „operatsioon“, millest mõnegi peod soojad, teatud „fiaskot“ esile wõib tuua; juhtumisel, kui praakeri keelepaelad lahti peasewad. Praakerile ei maksetud, karistuseks, mitu kuud töötasu wälja, mis hiljem töökaitses komisari kaasabil täideti.

Selle „operatsiooni“ tagajärg on järgmine. Riik sai mõni miljon kahju, raudtee mõned tuhanded kõdunenud, auklisi laudu, kuid lõwiosa said armeelased, kellest üks praegu, soobeli nahast kasukas, Tallinna tänawaid mööda kahel hobusel sõidab ja Eesti Wabariigi kadu ootab.

Nii on ka raudteewalitsusel omad „teenused“ Eesti rahwa heas käekäigus ja riigile „kasutoomises“. Kas teab riigikontroll sellest „Arbori“ kombinatsioonist ja

missugusele seisukohale on ta, selles riigile tehtud kahjus asunud?

E. P—r.

—00—

KUIDAS MEIL RIIGI WARGAID KAITSTAKSE!

Umbes paar nädalat tagasi tabati war-guse pealt mereasjanduse peawalitsuse keskladu walitseja E. ja tema abiline P. Nagu kuulda, on asjale uurimise wõimude poolt seaduslik käik antud.

Selle peale waatamata peetakse aga mõlemaid herrasid oma kohtade peal edasi ja nagu näha, ei mõeldagi neid nii pea tagandada, sest mereasjanduse peawalitsuse ülem olla tähendanud, et nii kaua oma kohtadele edasi jääwad, kui kohus oma otsuse teeb.

See on lühikese aja jooksul juba teine juhtumine, kus mereasjanduse peawalitsuse keskladust riigi warandust kõrwale toimetatakse, sest paar kuud tagasi tegi endine keskladu juhataja kogemata arwele paar nulli rohkem kui õigus ja wõttis selle ette raha wälja.

Olgu tähendatud, et sama E. korraldusel saadeti okkupatsiooni wõimude ajal Tallinnast mitmed masinad ja treipingid wälja, ka tuletornide ja meremärkide töökojast, sest see herra oli sel ajal oma kadakasaksluse tõttu suures lugupidamises. Nüüd, kus see lugupeetud herra ühes oma abilisega sisse on kukkunud, ei tohiks temal riigi teenistuses enam kohta olla. Demobiliseeritud sõjawäelased käiwad iga päew kohasaamise pärast riigi asutuste uksi kulutamas, et kohta saada, samal ajal hoitakse aga wastutawate kohtade peal isikuid, keda riigi war-guse pealt tabatud.

Kuidas saab siis weel nende wastu wõidelda, kelle süüd ei ole kindlaks tehtud? See kõik jääb kodanikule arusaamatuks.

Dem. sõjawäelane.

—00—

HOBUSED SIISKI WÕITNUD.

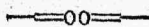
Wõidukäiku sammuw Eesti sport tarwita oma loomulikku arenemiseks ja edendamiseks laiemaid töötamisewõimalusi. Praegused tingimised ja raamid on selleks kahjuseks liig kitsad. See tarwidus on seda suurem, et Pariisi olümpiaada ettevalmistused wiibimata algust peaksid leidma. Kõik see sundis spordiliitu tõsiselt päewakorrale wõtma staadioni ehitamise küsimust. Leiti selleks ka kõigiti sünnis koht; Kadriorus, nõndanimetud Rohelise aasa kõrwal. Korraga tekkis ta-

kistus uuesti asutatud mingisuguse Eesti hobusekaswatajate ja arendajate seltsi näol, kes ka selle koha peale kanditeerisid hüpodroomi asutamiseks. Meil oli kord sel puhul juba juhus seda küsimust möödaminnes puudutada ja oma eitawat seisukohta wiimase püüde kohta awaldada. Seda on teinud ka teised lehed, näituseks „Postimees“ kaunis käredal toonil. Sai näidatud, et hobuste selts täitsa tundmata suurus spordi liidu kõrwal ja et hüpodroom kindlasti äriliseks ettevõtteks kujuneb.

Mõneks ajaks waikis küsimus. Arwasime juba, et ta õiglast lahendamist leidnud. Nüüd kuuleme aga üsna üllatawaid asju. Nimelt on teedeministri juhtnõõride järel ehituspeawalitsus mitte ainult hobuste seltsi maasaanisel Kadriorust tunnistanud spordiliiduga üheõigusliseks, waid on hüpodroomi esitajad saanud koguni eesõiguse selle peale, teiste sõnadega: koht on määratud hobuste seltsile ja selle armust ripub ära, missugune maaribake kusagilgi tapamaja wõi Lasnamäe weeru all tulewasele Eesti staadionile lubatakse. Lihtsalt kuulmata lugu, mille kohta heameelega awalikku seletust kuulda tahaksime. Arwame, et wist nii paljudki kodanikka huwitaks need „eesõiguse“ motiivid.

Wiimasel ajal olla hüpodroomi meestele küll ka kõwa konkurent ilmunud tulewase laulupidu platsi korraldajates, kes ka kaunis lootusrikkalt Kadrioru maaala peale kanditeeriwat, kuid seniste kogemuste põhjal ei ole palju kahtlust selleks, kellele siiski wõit jääb. Küllap juba parajal momendil jälle „juhtnõõrid“ asja otsustawad.

Küsimus on aga sedawõrd tähtis, et sarnase koduse ja lausa ülekohtuse asjaajamise wiisiga kuidagi leppida ei wõi ja selle wastu kõige waljumat protesti peab tõstma. Kadriorus tohib aset leida igatahes ainult staadion ja ka laulupidu plats, mitte milgil tingimisel aga hüpodroom. Wiimasele asutusele leidub sünnis asupaik kindlasti mujal. ?

PÖÖRANE NAHTUS.

Kewadel mõistis sõjaringkonnakohus „115 protsessis“ teiste hulgas ka Riigikogu kommunistide rühma liikmed Wanja ja Leewaldi Eestis riigipöörde septssemise ja salakuulamise eest sunnitööle. Hiljem kinnitas ka Riigikohus otsuse. Riigikogu pahempoolne enamus lükkas kõik kohtu ettepanekud kurjategijate wahi alla wõtmise ja pidamise kohta tagasi. Kasutades Riigikogu liikme puutumatus, liikusid mõle-

mad wabalt ringi, kuni wiimaks heaks arwasid ülepiiri Wenemaale kolida, kus Wanja kohe Petrogradi ülikooli professoriks tõusis. Kuni kohtu otsuse seaduslikku jõusse astumist (Riigikohtu kinnitamist), seisid mõlemad Riigikogu liikmete nimekirjas ja said järjelikult ka wabariigilt palka.

Nüüd hilja kordus umbes samane lugu. Kommunistide rühma liikmed Kägu ja Andrejew mõisteti sõjaringkonnakohtu poolt kuritegude eest sunnitööle. Sõjaminister esines Riigikogule ettepanekuga lubada neid wahi alla wõtta enne kohtuotsuse seaduslikku jõusse astumist. Otsus saadi muidugi jälle eitaw. Kurjategijad korraldasid siin ilusti omad asjad ja ühel ilusal päewal kadusid jälle kui tinatuhka. Muidugi läksid ka professoriteks Nõukogu paradiisi.

Aga ega sellega weel jant lõppenud pole; kaugeltki mitte. Ajalehed teatasid: Tallinna-Haapsalu rahukogu otsida kuulutuste läbi endist Riigikogu liiget Wanjat. Järjelikult muidugi siis ka kommunista Leewaldi, Kägu, Andrejewi ja teisi. Ja kui rahukogu „otsib“, siis „otsib“ iseenesestki ka politsei (see tema üks funktsioonidest ju ongi), „otsiwad“ — wälis-, kaitse-, kriminaal-, raudtee-, piiri-, ratsa-, politsei (wäga wabandan, kui mõni politsei liik ehk nimetamata jäänud — neid ju nii pikk rida) kõiki omi mitmesuguste asutustega, kõrgemalt allapoole. Wenelased ütlesid sarnasel korral tabawalt: „poschla pisat gubernija“. Meil aga kirjutab kogu wabariik. Hirm hakkab päris selle hiiglatöö peale mõeldes: lugemata ringkirjad tundemärkide kirjeldustega, wist koguni päewapiltliste üleswõtetegagi warustatud — „paremaks äratundmiseks“, lendawad linna, külast külasse ja ömmeldakse seal siis kantseleiametniku poolt täielise asjatundmisega „akti“. Oh seda püha bürokraatlikku korda küll. Wäga „demokraatliste“ (!?) põhimõtete pärast (raske öieti küll mõista, miks) lastakse kurjategijatel „säared“ teha ja pärast raisatakse wabariigi raha ka weel lootuseta „otsimiste“ peale. Kurbliku naljaloo kangelasid istuwad aga rahulikult maapealses „paradiisis“, kõhistawad omaette naerda ja õnnistawad südame põhjas Eesti Riigikogu ja ametkondi, kes neile wäljamaa reisi nii hõlpsasti on wõimaldanud. Polnud tarwis endid wälispassi saamiseks iga suguste dokumentidega warustada ja makside õiendamiseiga waewa näha, nagu see harilikude ausate kodanikkude saatus on.

Ja 2000 marka passiraha jäi ka tasku, mis Wenes aga triljonid wälja teeb.

Mis wõiksime küll sellest loost tulewiku jaoks õppida?

Kodanik.

NÄIDE ASIAAJAMISEST LINNA EHTUSOSAKONNAS.

Oktoobri algul sai kodanik A. Ratas Narwa maanteel uulitsa prügitamise töö juures wigastada. Wigasaanud hakkas nimelt tööd segawat tramwai roopaid eemale tõstma, seal juures jäi tema parema käe põial roopaste wahele ja löigati maha. Juhtumise üle tehti tunnistajate juuresolekul protokoll ja pärast tunnistas arst, et Ratas töowõimest 15% kaotanud.

Wigastatud käe rawitsemisel läks töölisel hulk tööpäiwi kaduma ja peale selle tulid kanda tema arstimise kulud. Ta pööras linna ehitusosakonna poole abiraha nõudmisega ja kui sealt eitaw wastus anti, siis läks töökaitse kommissarilt nõu ja abi küsima. Töökaitse kommissari sellekohase järelepärimise peale wastati linna ehitusosakonnast, et Ratas ettewõtja (podrjatsiku) all tükitöölisena töötanud ja sellepärast temale abiandmine linna ehitusosakonnale ei kuulu. Nüüd saatis töökaitse kommissar järeloküsimise uuesti eh. osakonnale ja palus teada, kes on see ettewõtja, kelle all R. töötas, ja kus ta elab. Ühtlasi nõudis lepingu ära kirja, mille põhjal uulitsa prügitamise töö linna ehituse osakonna poolt ettewõtjale antud.

Nüüd sai aga kommissar üllatawa wastuse: Linna ehitusosakond teatas nimelt, et tema ettewõtjaga mingisugust lepingut tehtud ei ole. Prügitalamine olnud wäljaantud kellegi Jõgile, kelle elukohta eh. osakond ei tea.

Peale selle seletas töökaitse kommissar ehitusosakonnale, et niisugune ettewõtja, kellelega pole sõlmitud mingisugust lepingut ja kelle elukohtagi linna eh. osakond ei tea, kellegi wastutaja õnnetute juhtumiste puhul olla ei wõi ja nii tulewad kõik kulud, arstiabi ja tasu haiguse päewade eest, niisamuti ka tööjõuetusele ja gnew pension linna ehitusosakonnale kanda. Õnnetus ei juhtunud mitte otsekohe prügitamise töö juures, waid roopaid kõrwaldades, mis olid maha pannud linna eh. osakonna korralduses olewate inimeste poolt.

Selle kommissari kirja peale teatati eh. osakonnast, et küsimus linna juriskonsuldi kätte lahendamiseks antud ja neil päiwil tuli nüüd lõpulik otsus, et eh. osakond abiraha maksmisest Ratas'ele loobub.

Kogu siin üles tähendatud kirjawahetusest selgub, et linna ehitusosakonna asjaajamine tööde wäljaandmise juures töökaitse seaduste täitmisel õige omapärast laadi kannab, mis seda silmatorkawam, kui se le juures arwame, et eh. osakond kaoma teenijaid ja töölisi Eesti tööliste kinnitushisuse alla kirjutanud ei ole, ehk küll selles suhtes juba mitmel korral wastawa asutuse poolt ettekirjutuse on saanud.

Niisugustes küsimustes peaks just oma walitsuse asutused teistele eeskujuga andma, kui dmok aatlise riigi õiglusmõistete üle hirwitada ei taheta ja pinda luua kommunisti arenemisele.

Ja siis peab imestama veel eh. osakonna tööde wäljaandmise iseäraikku korraldust. Töö antakse wälja inimesele, kellega ei sõlmita kirjalikku lepingut, kelle elukohtagi ei teata. Tuleb küsida, kas linna eh. osakond suuremate tööde wäljaandmist nii samuti toimetab. Kuidas niisugusel juhtumisel tahetakse wäljapääsuteed leida, kui juhtub sekeldus ettewõtjaga, kui ta oma peale wõetud töö hooletumalt teeb jne. Peale selle wõib iga töö juures õnnetusi juhtuda. Käesolewal korral kaotas inimene sõrme, aga raskemad, isegi surma juhtumised ei ole töö juures wõimatamad, nii et kahjukanatajad neile seaduse järel määratud abiraha ehk pensiooni on õigustatud saama. Kui kõik asutused aga niiviisi oma töid wälja annawad, et mõni ettewõtja, kelle elukohta järelegi ei küsita, wigasaanud töölised saatuse hooleks jätab ja töö wäljaandja poolt abiraha maksmisest loobutakse, siis juuksime sinna maale, kus ei saa enam rääkida õigulisest riigi korrast, mille poole ometi püüame.

W. W.

Awalik küsimus riigikontrollõõrile.

Ringkond metsakaupmehi Narwast on toimetuse tähelepanu juhtinud lepingu peale, mis raudteeülema Reinoki ja metsatööstuse ühisuse „Foresti“ esitaja kellegi Wene riigi alama Kolsakowi wahel tehtud, missuguse lepingu järgi Kolsakow on kohustatud raudteele puid muretsema, ja selle täitmiseks seitse miljoni marka awansina ilma protsentideta saanud.

Kas on see riigikontrollile teada? Ja kui on, millega wõib riigikontroll kindlustada, et siin sellest summast ilma ei jää. Ja kas on sarnane awansi andmine üldse lubatav? Loodame, et riigikontroll seletuse andmisest ei keeldu.

Toimetus.

